

Л е к ц і я 9

Українські землі наприкінці 50-х
– у 80-ті рр. XVII ст.

Логіка викладу:

- Гетьманування І. Виговського, Ю. Хмельницького.
- Поділ Гетьманщини.
- Гетьманування П. Тетері, І. Брюховецького, П. Дорошенка, Д. Многогрішного, І. Самойловича.
- Занепад Правобережжя. Запорозька Січ у складі Гетьманщини.
- Адміністративно-територіальний устрій Слобідської України.

Політична ситуація в Україні влітку **1657** р.

Провал польської кампанії
трансільвансько-шведсько-
українських військ (січень-липень)

*Кримсько-ногаські орди пустошили
українські землі і вели бої з
українськими підрозділами (червень-
липень)*

Визрівало загострення соціальних
суперечностей

*Російський уряд удавався до спроб
обмежити самостійність Гетьманщини*

Самійло
Величко
про
старшину:

“задля золота та срібла
не тільки кожен із них
дав би виколоти око,
але й брата,
й батька свого
не помилував би...”

Ставши після смерті Б. Хмельницького опікуном (регентом) Юрія, І. Виговський невдовзі учиняє фактично **державний переворот**:

Серпень 1657
р., Суботів

15.09.1657,
Чигирин

27.10.1657,
Корсунь

Упродовж піврічного терміну гетьманування

I. Виговського визріла і спалахнула **громадянська війна (1658-1663 рр.)**. Її причини:

Усунення від влади династії Хмельницьких підірвало консолідацію державної еліти і породило боротьбу за владу

Загострення соціальних суперечностей через збагачення старшини та зубожіння поспільства

Прорахунки гетьмана у внутрішній політиці

Політика російського і польського урядів на розкол українських національно-патріотичних сил

**боротьба старшинських
угруповань за владу**

**гостра криза і
руйнація**

Української держави

громадянська війна

Руїна
**(кін. 50-х –
80-ті XVII ст.)**

**закінчилася окупацією України сусідніми державами,
занепадом економіки, величезними матеріальними і
людськими втратами**

ПРИЧИНИ РУЇНИ:

Внутрішня слабкість молодого держави, загострення в ній соціальних протиріч.

Відсутність у національної еліти чіткої програми боротьби за незалежну соборну Україну.

Протиборство старшинських угруповань, що мали різну зовнішньополітичну орієнтацію.

Втручання в українські справи Польщі, Московії, Туреччини, Кримського ханства.

Воєнний устрій Української держави, який сприяв швидкому переходу конфліктів у збройну боротьбу.

Відсутність харизматичного лідера

Внутрішня і зовнішня політика І. Виговського.

Українсько-московська війна.

Внутрішня політика:

Курс на побудову старшинської (олігархічної) республіки

(вів до послаблення центральної влади, та посилення на місцях всевладдя старшини і анархо-охлократичних настроїв серед поспільства).

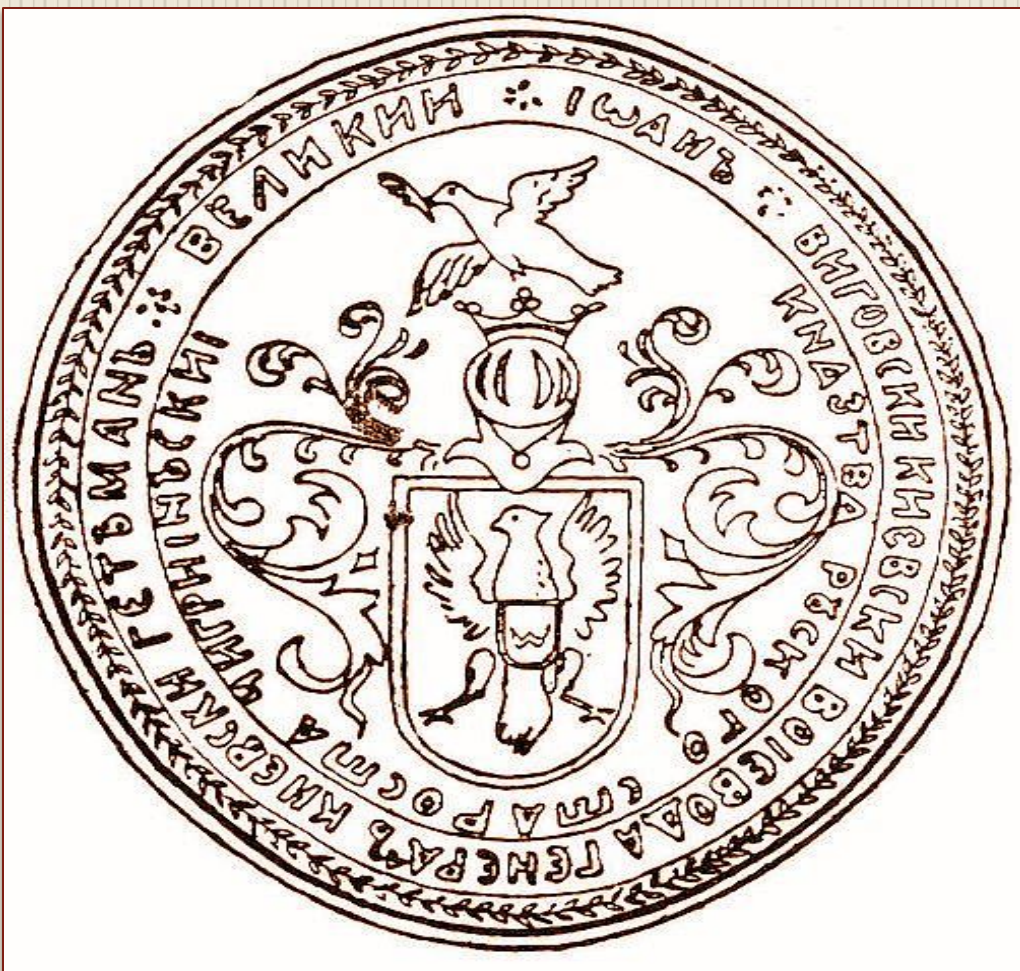
Нехтування “свободами і вольностями” запорізького і городского козацтва.

Поширення практики оренд, збільшення поборів.

Спроба частково відновити шляхетське землеволодіння (південні лівобережні полки).

Ігнорував створення міцної опори серед козацтва й більшості старшини.

Ламис пвбанихъ лѣта и погань.
Гавъ Вариди енуоу

Підпис і печатка
І. Виговського

Антигетьманське повстання

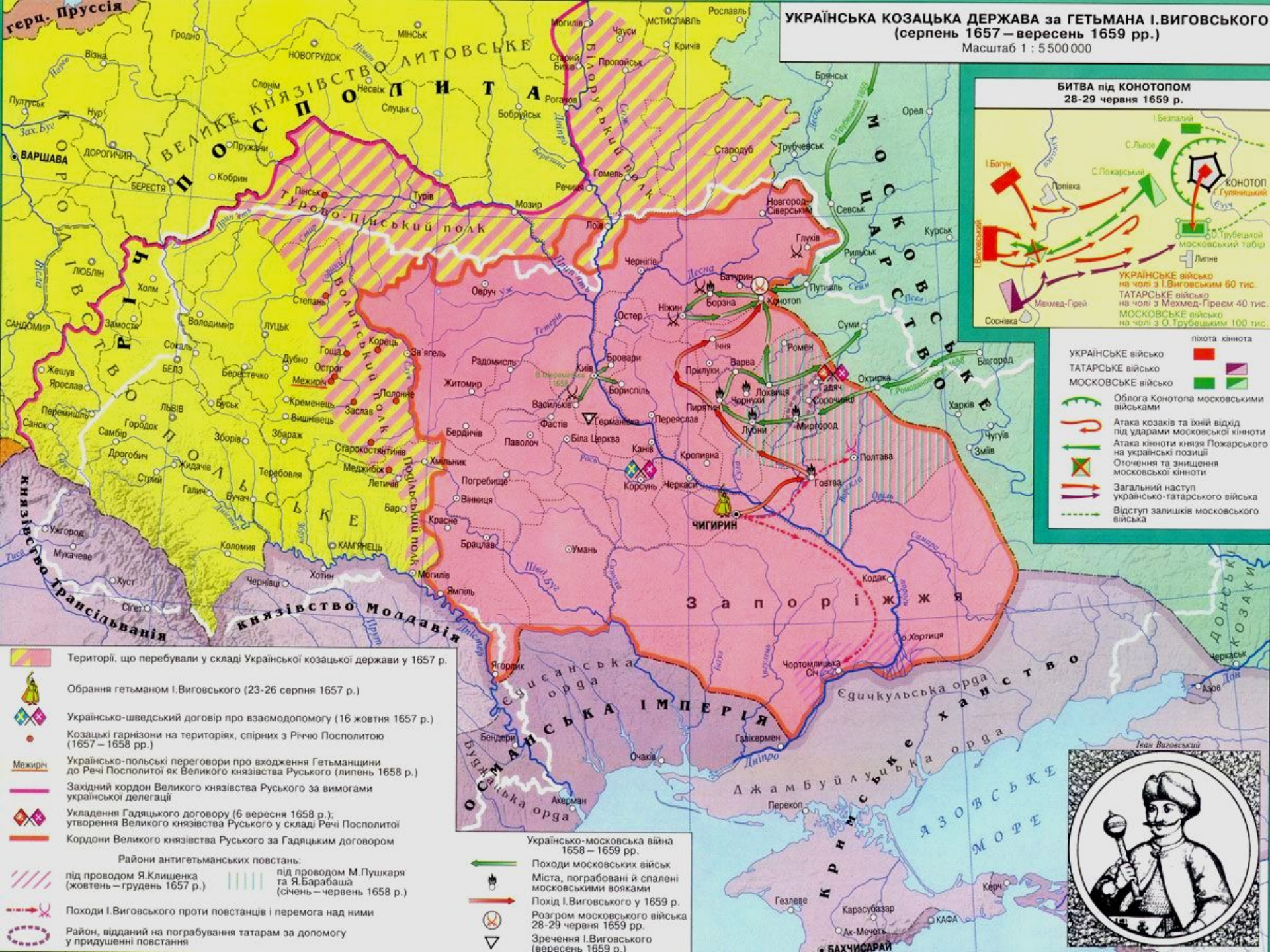
Почалося
восени 1657 р.

Запоріжжя
(Якуш Клишенко,
згодом кошовий Яків
Барабаш)

Полтавський полк
(Мартин Пушкар)

УКРАЇНЬСЬКА КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА за ГЕТЬМАНА І.ВИГОВСЬКОГО (серпень 1657 – вересень 1659 рр.)

Масштаб 1 : 5 500 000

УКРАЇНЬСЬКЕ військо на чолі з І.Виговським 60 тис.
 ТАТАРСЬКЕ військо на чолі з Мехмед-Гіреєм 40 тис.
 МОСКОВСЬКЕ військо на чолі з О.Трубецьким 100 тис.

- УКРАЇНЬСЬКЕ військо
- ТАТАРСЬКЕ військо
- МОСКОВСЬКЕ військо
- Облога Конотопа московськими військами
- Атака козаків та їхній відхід під ударами московської кінноти
- Атака кінноти князя Пожарського на українські позиції
- Оточення та знищення московської кінноти
- Загальний наступ українсько-татарського війська
- Відступ залишків московського війська

- Території, що перебували у складі Української козацької держави у 1657 р.
- Обрання гетьманом І.Виговського (23-26 серпня 1657 р.)
- Українсько-шведський договір про взаємодопомогу (16 жовтня 1657 р.)
- Козацькі гарнізони на територіях, спірих з Річчю Посполитою (1657 – 1658 рр.)
- Українсько-польські переговори про входження Гетьманщини до Речі Посполитої як Великого князівства Руського (липень 1658 р.)
- Західний кордон Великого князівства Руського за вимогами української делегації
- Укладення Гадяцького договору (6 вересня 1658 р.); утворення Великого князівства Руського у складі Речі Посполитої
- Кордони Великого князівства Руського за Гадяцьким договором

- Райони антигетьманських повстань:
- під проводом Я.Клишенка (жовтень – грудень 1657 р.)
  - під проводом М.Пушкаря та Я.Барабаша (січень – червень 1658 р.)
  - Походи І.Виговського проти повстанців і перемога над ними
  - Район, відданий на пограбування татарам за допомогу у придушенні повстання

- Українсько-московська війна 1658 – 1659 рр.
- Походи московських військ Міста, пограбовані й спалені московськими воєнками
- Похід І.Виговського у 1659 р.
- Розгром московського війська 28-29 червня 1659 рр.
- Зречення І.Виговського (вересень 1659 р.)

Як повстанці, так і Виговський вели переговори з Москвою

Цар тримав «нейтралітет».

Весною-літом 1658 р. боротьба переросла в громадянську війну

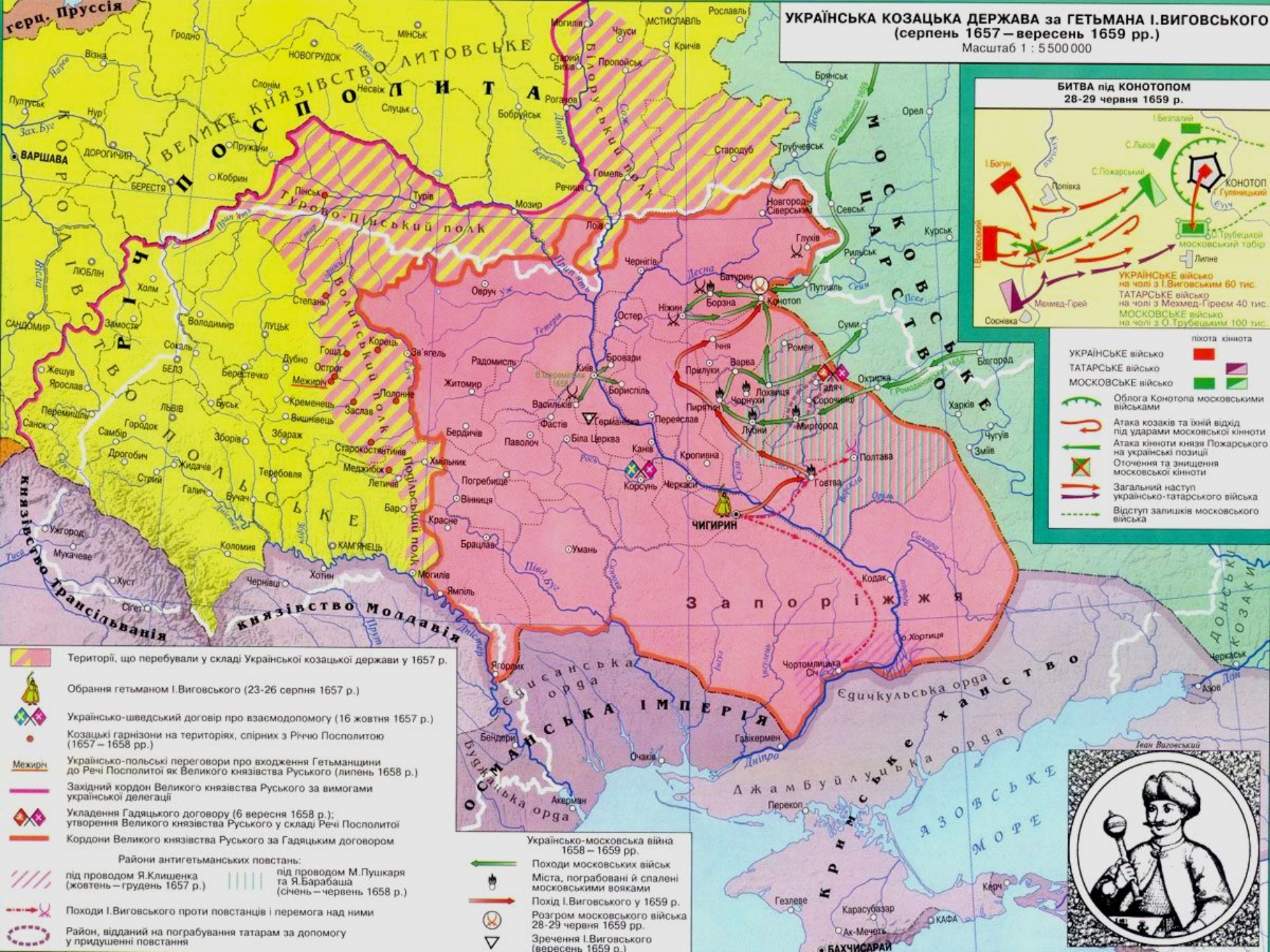
Апогей протистояння – Полтавська трагедія
(28 травня – 11 червня 1658 р.)

Козацько-татарське військо І. Виговського перемогло.

Жертви – майже 50 тис. українців.

УКРАЇНЬСЬКА КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА за ГЕТЬМАНА І.ВИГОВСЬКОГО (серпень 1657 – вересень 1659 рр.)

Масштаб 1 : 5 500 000

- УКРАЇНЬСЬКЕ військо
- ТАТАРСЬКЕ військо
- МОСКОВСЬКЕ військо
- Облога Конотопа московськими військами
- Атака козаків та їхній відхід під ударами московської кінноти
- Атака кінноти українців на українські позиції
- Оточення та знищення московської кінноти
- Загальний наступ українсько-татарського війська
- Відступ залишків московського війська

- Території, що перебували у складі Української козацької держави у 1657 р.
- Обрання гетьманом І.Виговського (23-26 серпня 1657 р.)
- Українсько-шведський договір про взаємодопомогу (16 жовтня 1657 р.)
- Козацькі гарнізони на територіях, спірих з Річчю Посполитою (1657 – 1658 рр.)
- Українсько-польські переговори про входження Гетьманщини до Речі Посполитої як Великого князівства Руського (липень 1658 р.)
- Західний кордон Великого князівства Руського за вимогами української делегації
- Укладення Гадяцького договору (6 вересня 1658 р.); утворення Великого князівства Руського у складі Речі Посполитої
- Кордони Великого князівства Руського за Гадяцьким договором

- #### Райони антигетьманських повстань:
- під проводом Я.Клишенка (жовтень – грудень 1657 р.)
  - під проводом М.Пушкаря та Я.Барабаша (січень – червень 1658 р.)
  - Походи І.Виговського проти повстанців і перемога над ними
  - Район, відданий на пограбування татарам за допомогу у придушенні повстання

- Українсько-московська війна 1658 – 1659 рр.
- Походи московських військ Міста, пограбовані й спалені московськими воєнками
- Похід І.Виговського у 1659 р.
- Розгром московського війська 28-29 червня 1659 рр.
- Зречення І.Виговського (вересень 1659 р.)

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Союз зі Швецією,
Кримом, порозуміння з
Оттоманською Портою

Підозрюючи Москву в
нещирості і віроломстві (під
час антигетьманського
повстання), **пожвавлює**
стосунки з Польщею

16.09.1658 р. – Гадяцький договір:

- Князівство Руське (Київське, Брацлавське та Чернігівське воєводства) ставало третім членом федерації – Речі Посполитої.
- Гетьман володів верховною владою, обирався довічно та затверджувався королем (із чотирьох претендентів).
- Українська армія – 30 тис. козаків та 10 тис. найманців.
- Православні віруючі зрівнювалися в правах з католиками.
- Дозвіл карбувати власну монету (із зображенням короля).
- Відновлення дореволюційних адміністративно-територіального устрою і суду.
- Повернення польським магнатам і шляхті маєтків в українських землях; відновлення повинностей українського селянства.
- Заборона гетьману вести міжнародні відносини.

Rzeczpospolita Trojga Narodów 1658

The map shows the greatest extent of the borders of the Republic.

- The Crown
- Grand Duchy of Lithuania
- Fiefs and dependencies
- Duchy of Ruthenia
- Major cities
- Other cities and towns
- Brandenburg
- Sweden
- Saxony
- Ottoman Empire
- Habsburg Empire
- Muscovy / Russia
- Denmark

Українсько-російська війна

У листопаді 1658 р. російське військо вступило в Україну, спалило Миргород, Лубни та ін.

Навесні 1659 р. російська армія на чолі з Г. Ромодановським, О. Трубецьким та С. Пожарським налічувала 100 тис. осіб.

Козацькі загони зазнали поразки під Ромнами та Лохвицею.

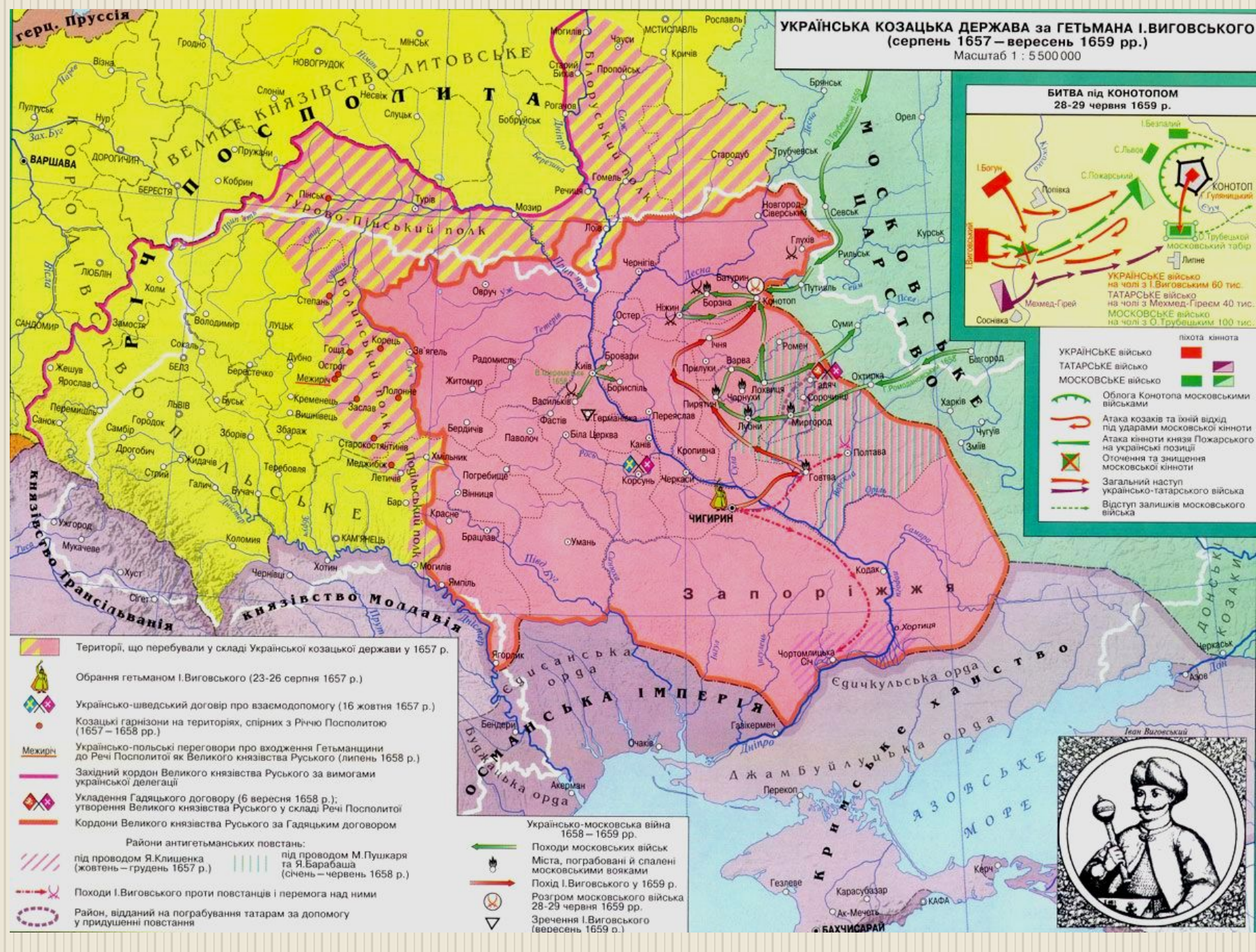
Вирішальна битва
27-29 червня 1659 р. під Конотопом.
Перемога І. Виговського.

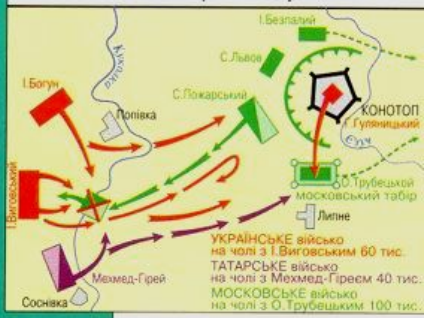
	Табір Вигovskyого		Табір Трубельського		Табір Покарьського
	Табір Татар		Табір Романковського		Конотопська фортеця
	Населений пункт		Місце бою		Залив С.Гуляницького

- Березень 1659 р. – козацька рада ухвалила **“НОВІ ПУНКТИ”** (приєднання до Руського князівства Волинського, Подільського і руського воєводств, 60-ти тис. реєстр, ліквідація унії, відновлення спадкового гетьманату).
- **Варшава відхилила козацькі пропозиції**, а сейм 22.05.1659 р. ратифікував Гадяцьку угоду.
- **Авторитет І. Виговського стрімко падав.**
- Невдовзі після Конотопської битви проти нього **почалося повстання**. Після переговорів з опозицією він **у вересні 1659 р. склав булаву**.

УКРАЇНЬСЬКА КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА за ГЕТЬМАНА І.ВИГОВСЬКОГО (серпень 1657 – вересень 1659 рр.)
 Масштаб 1 : 5 500 000

БИТВА ПІД КОНОТОПОМ 28-29 червня 1659 р.

- УКРАЇНЬСЬКЕ військо ■ піхота ■ кіннота
 ТАТАРСЬКЕ військо ■
 МОСКОВСЬКЕ військо ■
- Атака козаків та їхній відхід під ударами московської кінноти
  - Атака кінноти князя Пожарського на українські позиції
  - Оточення та знищення московської кінноти
  - Загальний наступ українсько-татарського війська
  - Відступ залишків московського війська

- Території, що перебували у складі Української козацької держави у 1657 р.
- Обрання гетьманом І.Виговського (23-26 серпня 1657 р.)
- Українсько-шведський договір про взаємодопомогу (16 жовтня 1657 р.)
- Козацькі гарнізони на територіях, спірних з Річчю Посполитою (1657 – 1658 рр.)
- Українсько-польські переговори про входження Гетьманщини до Речі Посполитої як Великого князівства Руського (липень 1658 р.)
- Західний кордон Великого князівства Руського за вимогами української делегації
- Укладення Гадяцького договору (6 вересня 1658 р.); утворення Великого князівства Руського у складі Речі Посполитої
- Кордони Великого князівства Руського за Гадяцьким договором
- Райони антигетьманських повстань:**
- під проводом Я.Клищенка (жовтень – грудень 1657 р.)
- під проводом М.Пушкаря та Я.Барабаша (січень – червень 1658 р.)
- Походи І.Виговського проти повстанців і перемога над ними
- Район, відданий на пограбування татарам за допомогою у придушенні повстання

- Українсько-московська війна 1658 – 1659 рр.
- Походи московських військ
  - Міста, пограбовані й спалені московськими вояками
  - Похід І.Виговського у 1659 р.
  - Розгром московського війська 28-29 червня 1659 рр.
  - Зречення І.Виговського (вересень 1659 р.)

Гетьманування Ю. Хмельницького. Розкол України

На початку жовтня 1659 р. козацька старшина готує *проект договору з Москвою*, спрямований на поновлення **конфедеративного союзу**

27.10.1659 – генеральна рада в Переяславі, де гетьманом обрано Ю. Хмельницького

Російські воєводи відхилили український проект і настояли на ухваленні **ПЕРЕЯСЛАВСЬКОГО ДОГОВОРУ** (зі сфальшованих умов договору 1654 р.)

ПЕРЕЯСЛАВСЬКИЙ ДОГОВІР (27.10.1659)

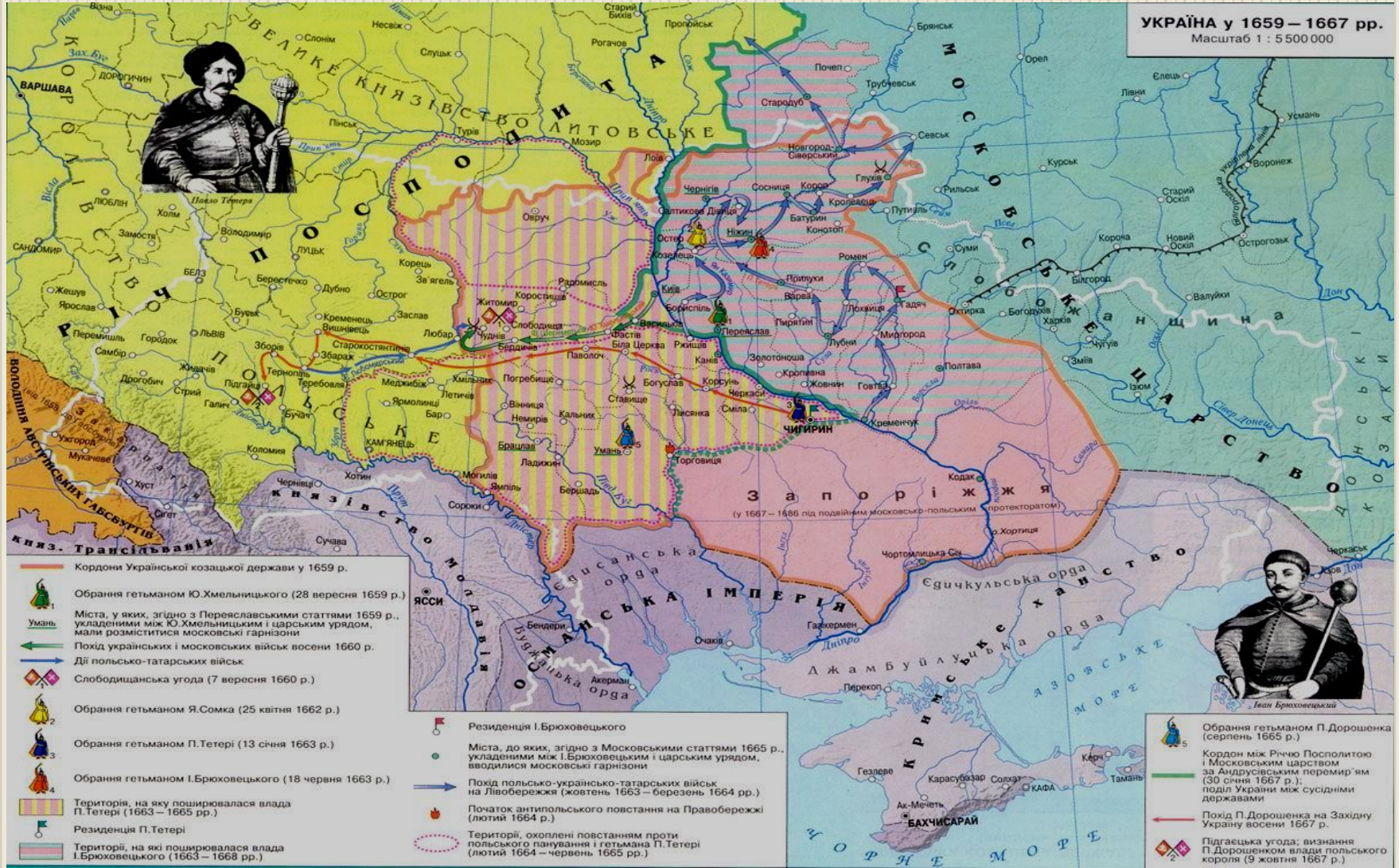
Автономія
України в
складі Росії

За козаками
зберігалися всі
права і
вольності,
реєстр 60 тис.

Гетьман обирався з дозволу царя,
втрачав право призначати і звільняти
полковників, карати смертю старшин,
виступати в похід без дозволу царя,
проводити самотійну зовнішню
політику

Російські
залоги
вводилися в
Переяслав,
Ніжин,
Чернігів, Київ,
Брацлав і
Умань

Відновилася війна з Польщею, вирішальною подією якої стала **Чуднівська кампанія** (кін. вересня – поч. жовтня 1660 р.). *Поразка московсько-українського війська.*

17.10.1660 Р. – СЛОБОДИЩЕНСЬКИЙ ТРАКТАТ

Відновлював чинність Гадяцької угоди

Усунено статтю про Велике князівство Руське

**Заборона зовнішньополітичних зносин,
військова допомога Польщі у війнах**

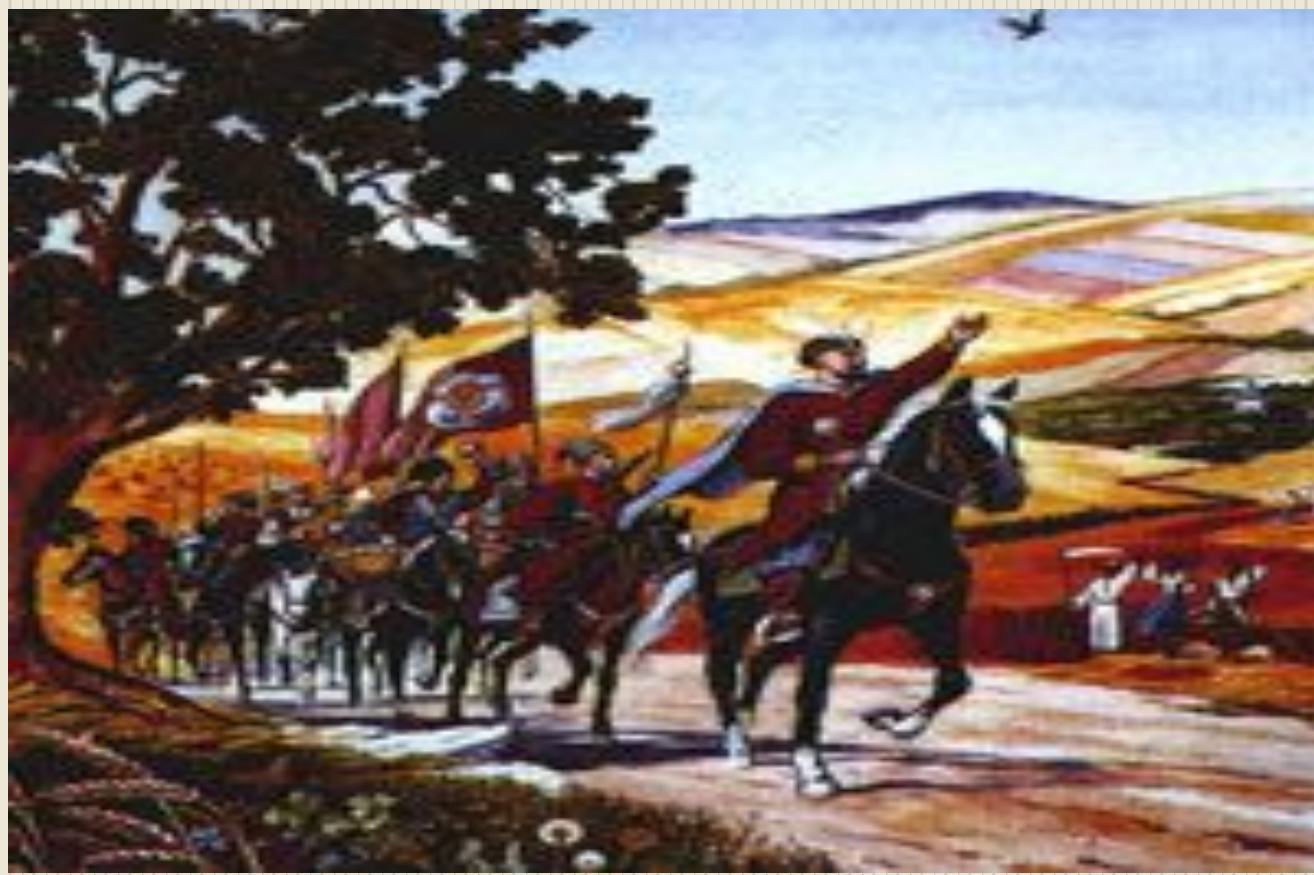
**Польській шляхті і магнатам поверталися всі
маєтності в Україні**

**Слободищенський трактат став
початком територіального розколу
України**

Логіка викладу:

- **Гетьманування П.Тетері та П.Дорошенка на Правобережжі.**
- **Лівобережна Україна за часів І. Брюховецького та Д. Многогрішного.**
- **Об'єднавча політика І. Самойловича. Чигиринські походи.**
- **Поразка Національної революції, її специфіка та історичне значення.**

Гетьманування П.Тетері та П. Дорошенка на Правобережжі

**13.01.1663 р. на Чигиринській генеральній раді
проголошується гетьманом**

**Павло́ Іванович
Тетєря
(Мошковський)
(бл. 1620 — † бл. 1670)**

Гетьман домагався суттєвих поступок від Речі Посполитої:

зрівняння в правах православної і католицької церков та повернення захоплених уніатами храмів;

збереження козацьких вольностей;

поновлення угоди з Кримом і дозволу на дипломатичні стосунки з Молдавією й Валахією;

розпочати переговори з Росією та гарантій польської підтримки для походу козацької армії на Лівобережжя з метою об'єднати Україну під його булавою.

У ВНУТРІШНІЙ ПОЛІТИЦІ:

Намагався відродити сильну одноосібну гетьманську владу.

Прагнув згуртувати старшину

(завершилося без помітних успіхів з причини її відходу від національної ідеї та замикання в сфері особистих інтересів через зараження “вірусами” отаманства, корупції, егоїзму).

Хотів відновити єдність козацької України

(після провалу переговорного шляху організовує похід українсько-польсько-татарського війська на Лівобережжя (листопад 1663-березень 1664 рр.). Але зазнає невдачі).

- Кордони Української козацької держави у 1659 р.
- Обрання гетьманом Ю Хмельницького (28 вересня 1659 р.)
- Міста, у яких, згідно з Переяславськими статтями 1659 р., укладеними між Ю Хмельницьким і царським урядом, мали розміститися московські гарнізони
- Похід українських і московських військ восени 1660 р.
- Дії польсько-татарських військ
- Слободичанська угода (7 вересня 1660 р.)
- Обрання гетьманом Я.Сомка (25 квітня 1662 р.)
- Обрання гетьманом П.Тетері (13 січня 1663 р.)
- Обрання гетьманом І.Броховецького (18 червня 1663 р.)
- Території, на яку поширювалася влада П.Тетері (1663 – 1665 рр.)
- Резиденція П.Тетері
- Території, на які поширювалася влада І.Броховецького (1663 – 1668 рр.)

- Резиденція І.Броховецького
- Міста, до яких, згідно з Московськими статтями 1665 р., укладеними між І.Броховецьким і царським урядом, вводилися московські гарнізони
- Похід польсько-українсько-татарських військ на Лівобережжя (жовтень 1663 – березень 1664 рр.)
- Початок антипольського повстання на Правобережжя (лютий 1664 р.)
- Території, охоплені повстанням проти польського панування і гетьмана П.Тетері (лютий 1664 – червень 1665 рр.)

- Обрання гетьманом П.Дорошенком (серпень 1665 р.)
- Кордон між Річчю Посполитою і Московським царством за Андрусівським перемир'ям (30 січня 1667 р.); поділ України між сусідніми державами
- Похід П.Дорошенка на Західну Україну восени 1667 р.
- Підгаєцька угода; визнання П.Дорошенком влади польського короля (9 жовтня 1667 р.)

Через відновлення феодального землеволодіння й визиску поспільства посилюється невдоволення польсько-шляхетськими порядками, що обернулося й проти П. Тетері як “польського прислужника”. Результат – повстання проти Тетері:

- у Павлочі на чолі з І. Поповичем (кінець травня – початок червня 1663 р.).
- 1664- перша половина 1665 рр. – антипольське (й антигетьманське) повстання на Київщині і Брацлавщині.

Завершилося перемогою: Правобережжя відстояло незалежність, відновлено національно-конфесійні та соціально-економічні завоювання революції. П. Тетеря у червні 1665 р. втік до Польщі.

- Кордони Української козацької держави у 1659 р.
- Обрання гетьманом Ю Хмельницького (28 вересня 1659 р.)
- Міста, у яких, згідно з Переяславськими статтями 1659 р., укладеними між Ю Хмельницьким і царським урядом, мали розміститися московські гарнізони
- Похід українських і московських військ восени 1660 р.
- Дії польсько-татарських військ
- Слободянська угода (7 вересня 1660 р.)
- Обрання гетьманом Я.Сомка (25 квітня 1662 р.)
- Обрання гетьманом П.Тетері (13 січня 1663 р.)
- Обрання гетьманом І.Броховецького (18 червня 1663 р.)
- Територія, на яку поширювалася влада П.Тетері (1663 – 1665 рр.)
- Резиденція П.Тетері
- Територія, на якій поширювалася влада І.Броховецького (1663 – 1668 рр.)

- Резиденція І.Броховецького
- Міста, до яких, згідно з Московськими статтями 1665 р., укладеними між І.Броховецьким і царським урядом, вводилися московські гарнізони
- Похід польсько-українсько-татарських військ на Лівобережжя (жовтень 1663 – березень 1664 рр.)
- Початок антипольського повстання на Правобережжі (лютий 1664 р.)
- Територія, охоплена повстанням проти польського планування і гетьмана П.Тетері (лютий 1664 – червень 1665 рр.)

- Обрання гетьманом П.Дорошенка (серпень 1665 р.)
- Кордон між Річчю Посполитою і Московським царством за Андрусівським перемир'ям (30 січня 1667 р.), поділ України між сусідніми державами
- Похід П.Дорошенка на Західну Україну восени 1667 р.
- Підгаєцька угода, визнання П.Дорошенком влади польського короля (9 жовтня 1667 р.)

30 січня 1667 р. -- Андрусівський договір

Річ Посполита

Московське царство

Правобережна Україна

Лівобережна Україна

Запорозжя під зверхністю обох держав

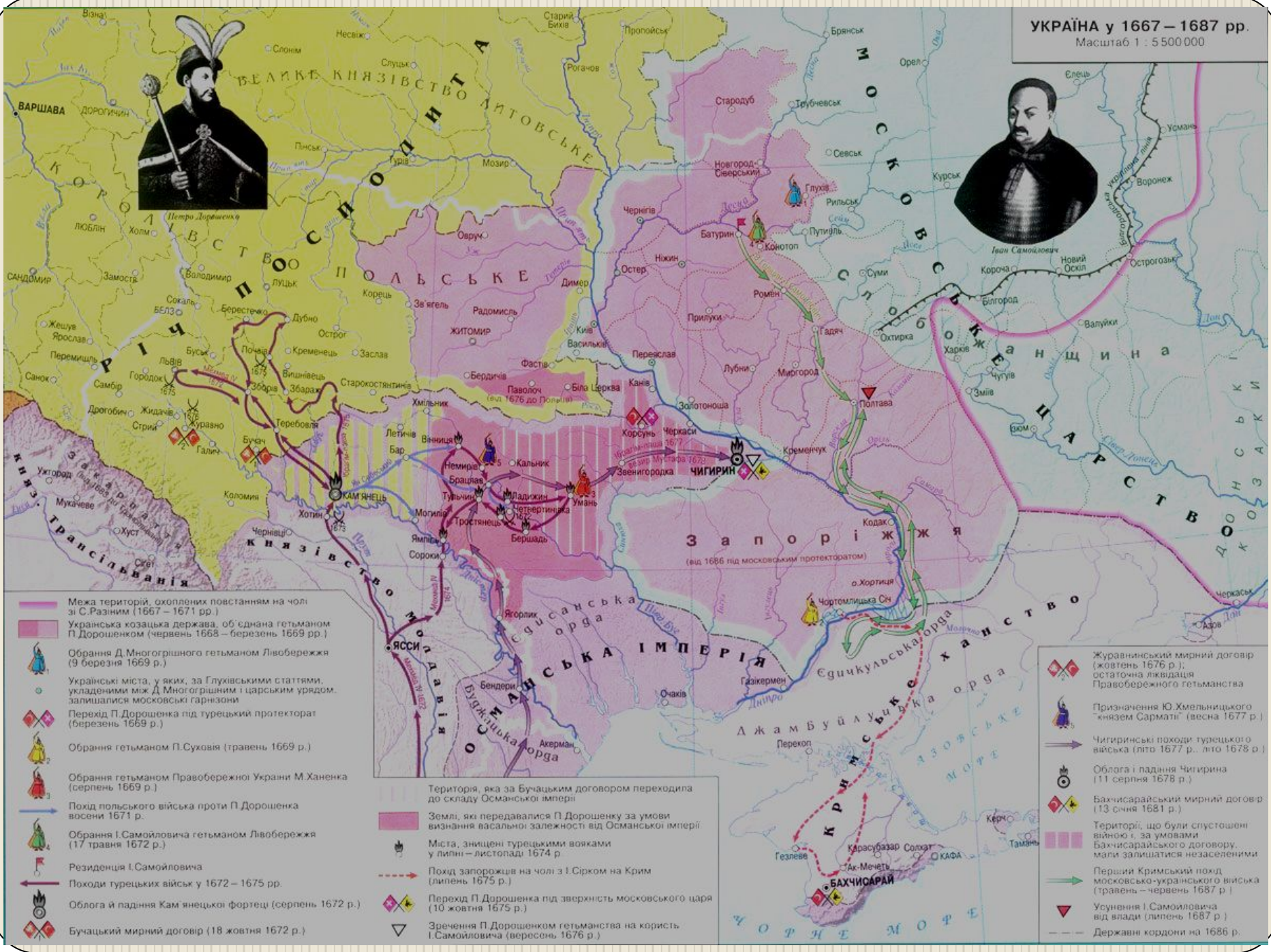

- Кордони Української козацької держави у 1659 р.
- Обрання гетьманом Ю Хмельницького (28 вересня 1659 р.)
- Міста, у яких, згідно з Перевславськими статтями 1659 р., укладеними між Ю Хмельницьким і царським урядом, мали розміститися московські гарнізони
- Похід українських і московських військ восени 1660 р.
- Дії польсько-татарських військ
- Слободяницька угода (7 вересня 1660 р.)
- Обрання гетьманом Я.Сомка (25 квітня 1662 р.)
- Обрання гетьманом П.Тетері (13 січня 1663 р.)
- Обрання гетьманом І.Броховецького (18 червня 1663 р.)
- Територія, на яку поширювалася влада П.Тетері (1663 – 1665 рр.)
- Резиденція П.Тетері
- Територія, на якій поширювалася влада І.Броховецького (1663 – 1668 рр.)

- Резиденція І.Броховецького
- Міста, до яких, згідно з Московськими статтями 1665 р., укладеними між І.Броховецьким і царським урядом, вводилися московські гарнізони
- Похід польсько-українсько-татарських військ на Лівобережжя (жовтень 1663 – березень 1664 рр.)
- Початок антипольського повстання на Правобережжі (лютий 1664 р.)
- Територія, охоплена повстанням проти польського панування і гетьмана П.Тетері (лютий 1664 – червень 1665 рр.)

- Обрання гетьманом П.Дорошенка (серпень 1665 р.)
- Кордон між Річчю Посполитою і Московським царством за Андрусівським перемир'ям (30 січня 1667 р.); поділ України між сусідніми державами
- Похід П.Дорошенка на Західну Україну восени 1667 р.
- Підгайська угода; визнання П.Дорошенком влади польського короля (9 жовтня 1667 р.)

- Межа територій, охоплених повстанням на чолі з С.Разним (1667 – 1671 рр.)
- Українська козацька держава, об'єднана гетьманом П.Дорошенком (червень 1668 – березень 1669 рр.)
- Обрання Д.Многогрішного гетьманом Лівобережжя (9 березня 1669 р.)
- Українські міста, у яких, за Глухівськими статтями, укладеними між Д.Многогрішим і царським урядом, залишилися московські гарнізони
- Перехід П.Дорошенка під турецький протекторат (березень 1669 р.)
- Обрання гетьманом П.Суховія (травень 1669 р.)
- Обрання гетьманом Правобережної України М.Ханенка (серпень 1669 р.)
- Похід польського війська проти П.Дорошенка восени 1671 р.
- Обрання І.Самойловича гетьманом Лівобережжя (17 травня 1672 р.)
- Резиденція І.Самойловича
- Походи турецьких військ у 1672 – 1675 рр.
- Облога й падіння Кам'янецької фортеці (серпень 1672 р.)
- Буцацький мирний договір (18 жовтня 1672 р.)
- Територія, яка за Буцацьким договором переходила до складу Османської імперії
- Міста, знищені турецькими войсками у липні – листопаді 1674 р.
- Похід запоріжжя на чолі з І.Сіркою на Крим (липень 1675 р.)
- Перехід П.Дорошенка під зверхність московського царя (10 жовтня 1675 р.)
- Зречення П.Дорошенком гетьманства на користь І.Самойловича (вересень 1676 р.)

- Журавинський мирний договір (жовтень 1676 р.); остаточна ліквідація Правобережного гетьманства
- Призначення Ю.Хмельницького "князем Сармат" (весна 1677 р.)
- Чигиринські походи турецького війська (літо 1677 р., літо 1678 р.)
- Облога і падіння Чигирини (11 серпня 1678 р.)
- Бахчисарайський мирний договір (13 січня 1681 р.)
- Території, що були спустошені війною і, за умовами Бахчисарайського договору, мали залишитися незаселеними
- Перший Кримський похід московсько-українського війська (травень – червень 1687 р.)
- Усунення І.Самойловича від влади (липень 1687 р.)
- Державні кордони на 1686 р.

Запорозька Січ у складі
Гетьманщини.

- Після підписання Б. Хмельницьким Березневих статей Січ почала відокремлюватися від Гетьманщини й відігравати власну роль у політичному житті України.
- Уже за часів Руїни Запоріжжя відновило свої позиції, тут переховувалися опозиційні до гетьманської влади сили.
- Проте на самій Січі вже не було колишньої єдності — поступово тут виникло декілька політичних таборів:
  1. ● проросійський;
  2. ● орієнтований на Туреччину й Крим.

- Після підписання з Польщею «Вічного миру» Запорізька Січ офіційно увійшла до складу Російської держави. Московський цар, воліючи використати запорізьких козаків у власних інтересах, надав їм чимало привілеїв, зокрема:
  - передав у володіння нові території;
  - забезпечив грошима, провіантом та бойовим спорядженням;
  - не втручався в козацьке самоврядування та суд.

- Проте це не заважало козакам виступати проти Москви, особливо коли йшлося про побудову московських фортець. Так, у 1687-1689 рр. запорожці протестували проти зведення московських фортів під Самарою, у 1700 році — на Кам'яному Затоні, а в 1705 році — на кордоні з Туреччиною. Питання про залоги було одним з каменів спотикання між запорожцями і гетьманом І. Мазепою

Адміністративно – політичний устрій Слобідської України

- Територія Слобідської України поділялася на 5 полків: Харківський, Сумський, Охтирський, Острогозький, Ізюмський. На чолі полків стояли полковники, які підпорядковувалися белгородському воєводі.
- Посади гетьмана не існувало, не було й генеральної старшини.
- Кожний полк одержував царську жалувану грамоту.
- Полковників обирали полки, потім це рішення погоджував воєвода, а потім затверджував цар.

- В адміністративно-територіальному аспекті кожен полк поділявся на сотні з центром у містечку, де перебувало правління й проживала сотенна старшина на чолі з сотником.
- Сотника обирала полкова старшина, а він сам уже добирав собі сотенну старшину - отамана, осавула, писаря та хорунжого.
- Владі сотника підпорядковувалося населення сіл. У сотенній управі (ратуші) отаман, суддя й писарі порядкували цивільними справами, а осавул і хорунжий допомагали сотникові у військових справах.